

ciated Press, att i den flod av ateistiska böcker som översvämmat marknaden den senaste tiden är Hitchens kanske den bästa sedan Bertrand Russells *Why I Am Not a Christian* kom ut 1927, «laying out the essential arguments with force and precision».

Även om Hitchens bara refererar till Russell fyra gånger genomsyras hans bok av samma upplysningsfilosofiska anda som vi möter i Russells essä. Det kan av flera skäl vara intressant att läsa Hitchens bok i ljuset av Russells religionskritik. För det första kan man undra vari det nya består i «den nya ateismen», och för det andra kan man lättare förstå varför Hitchens, liksom Russell, behandlar kommunismen som en i grunden religiös rörelse. Russell inkluderar kommunismen i sin religionskritik eftersom han menar att den fyller samma *funktion* för kommunister som de traditionella religionerna gör för judar, kristna, muslimer, etc. Hitchens delar denna ståndpunkt, vilket förklarar varför han kan betrakta officiellt ateistiska ideologier som kommunism, fascism och nazism som i praktiken religiösa. På så sätt menar han också att han har bemött argumentet att ateismen har haft lika grymma konsekvenser som de traditionella religionerna.

Det nya i Hitchens ateism består inte i att han lyckas komma på nya argument. Det nya består istället i tonen och hans vida kunskaper om det stora inflytande som förespråkarna för olika former av modern religiös fundamentalism har haft på så många olika områden under de senaste decennierna. Hitchens anser att det är hög tid för alla sekulära krafter att högljutt protestera mot religionens negativa effekter på enskilda individer och den politiska situationen i allmänhet. Attacken mot World Trade Center övertygade Hitchens om att passiv tolerans måste ersättas med aktivt motstånd.

Syftet med Hitchens bok är att underminera de religiösa övertygelse att religionen är sann och har goda konsekvenser. I första kapitlet räknar han upp fyra «oemotsägliga invändningar mot den religiösa tron»: (1) den ger en helt felaktig bild av människans och kosmos ursprung; (2) den kombinerar maximal underdånighet med maximal solipsism; (3) den är såväl resultat av och orsak till farlig sexuell repression; och (4) den bygger på önsketänkande.

Bokens innehållsförteckning och rubrikerna på de 19 kapitlen ger ingen antydning om bokens uppläggning. Sanningen är att boken saknar en klar struktur utöver att poängen med varje del är att underbygga den övergripande tesen. Retoriskt sett är den ändå ett mästerverk, även om den nog inte omedelbart kommer att få så många religiösa att omvärdera sina övertygelser.

Stefan Andersson

Mary Kathleen Cunningham (red.): *God and Evolution: A Reader*. Routledge 2007.

Så vitt jag vet finns det i Sverige ingen akademisk kurs som tvärvetenskapligt behandlar evolutionsteorin i relation till teologin. Däremot hamnar frågeställningar om vetenskap och gudstro snabbt i medias fokus, nästan alltid med svart-vita konfliktframhävande penseldrag. Några böcker har utkommit på svenska som försöker ge nyanser och djupare förståelse om relationen vetenskap och teologi i allmänhet och evolutionsbiologi och kristen trostolkning i synnerhet. I första hand tänker jag på *Den dolde artisten* (H. Fagerberg, red.) och *Gud & Darwin — känner de varandra* (C.R. Bråkenhielm/T. Fagerström). I USA finns det däremot sådana akademiska kurser. Kanske beror det på att situationen är mer polariserad och polemiserad, med både politiska och juridiska verkningar på ett sätt som knappast är tänkbart i Sverige eller Europa.

Det är just med utgångspunkt från en sådan akademisk kurs i USA som bitr. professorn Mary Kathleen Cunningham från North Carolina State University gett ut antologin *God and Evolution: A Reader*. Den ger en bred introduktion till ett ämne av stort allmänt intresse på ett sätt som saknar motsvarighet. En lång rad författare presenterar själv sina texter, och redaktören låter de olika inläggen interagera med varandra.

Antologin startar med metodfrågor som å ena sidan handlar om bibelförståelse. Här visar en text hur en bokstavlig eller fundamentalistisk bibelförståelse motiveras. Andra texter introducerar myt- och metaforförståelse inom texttolkningen men också användandet av modeller inom såväl naturvetenskapen som teologin. Sallie McFague och Ian G. Barbour är de mest kända namnen när det gäller metaforer respektive modeller inom det här fältet. Å andra sidan presenteras evolutionsteorin först med ett utdrag ur Charles Darwins *On the Origin of Species* från 1859 och därefter teorins senare utveckling genom genetiken och molekylärbiologin. Författare till denna del är Francisco J. Ayala (se t.ex. *Darwin and Intelligent Design*. Fortress Press 2006) och Michael Ruse. Huvudbudskapet är mångfalden och den ständiga vidareutvecklingen inom evolutionsförståelsen, där det också pågår en debatt mellan dem som betonar den gradvisa utvecklingen och dem som mera vill framhäva det språngvisa («punctuated equilibria»).

Efter denna metodiska grundläggning fortsätter antologin med att introducera tre positioneringar som kanske har mer allmänt än teologiskt intresse. Det handlar om kreationismen, där det kan vara angeläget att observera de olikheter som kan finnas mellan olika representanter. Men här framförs också det något överraskande påståendet att kreationismen inte främst drivs av försvaret av det ofelbara bibelordet utan av

övertygelsen att «darwinism» ofelbart leder till ateism, laglöshet och moraliskt förfall! Den andra positioneringen utgörs av Intelligent Design-förespråkarna vars främsta argumentation handlar om de komplexa biologiska strukturer som antas inte gå att förklara med den gradvisa evolutionen utan förutsätter ett ingripande av en intelligent designer. Michael J. Behe är en namnkunnig förespråkare för denna hållning. Den tredje gruppen utgörs av naturalisterna som menar att naturvetenskapens resultat inte minst genom evolutionsförståelsen gör en ateistisk livshållning logiskt nödvändig. Här finns ett utdrag ur Richard Dawkins klassiska *The Blind Watchmaker* och ett annat ur Daniel C. Dennetts nästan lika klassiska *Darwin's Dangerous Idea*.

För den teologiskt intresserade som inte känner sig dragen till allt-eller-ingen alternativen kreationism eller naturalism men inte heller av den variant av «God-of-the-gaps»-teologi som Intelligent Design utgör är de två avslutande avsnitten antologins själva huvudärende. De tidigare kapitlen tjänar som bakgrund och allmänbildning för att förstå hur andra kan resonera. Men huvudintresset för mig, och förhoppningsvis de flesta, gäller frågan hur man uttrycker sig teologiskt om man helt och fullt accepterar evolutionen som ett vetenskapligt etablerat faktum, där utvecklingen följt sina egna lagar, gradvis eller språngvis. Gud varken kan eller får användas som ett led i en vetenskaplig förklaring. Vilka förändringar krävs i den traditionella teologiska språket, som ju vuxit fram med en helt annan världsbild och skapelseförståelse som tolkningshorisont? Antologin delar in teologerna med denna inriktning i två grupper. Den ena sägs representera en mera traditionell hållning och söka nya sidor i traditionen. Den andra antas vara mera beredd att bryta med traditionen om en omformulering av densamma inte upplevs som tillräcklig. Bland de teologer som bidrar finns Arthur Peacocke, Jürgen Moltmann och Elisabeth A. Johnson i den förra gruppen, medan John F. Haught, Sallie McFague och Gordon D. Kaufman finns med i den senare. Jag tycker inte riktigt att uppdelningen är meningsfull. Kenosis-teologi, dvs. en teologi som betonar Guds självutgivelse och frivilliga maktavträdelse (med mönster i Filipperbrevets andra kapitel), finns både hos Moltmann och Haught. Hoppets och löftets perspektiv likaså. Peacocke betonar att Gud inte handlar utanför naturens «normala» processor men kan ses som sakramentalt närvarande «i, med och under» dessa processer. Sallie McFague ser världen som Guds kropp och Gud som världens själ i ett försök att hålla ihop immanent och transcendent på ett nästan sakramentalt sätt. Den som tydligast bryter med traditionen är Gordon D. Kaufman som vill göra upp med antropocentriska gudsbilder och ser Gud som «serendipitous creativity», ett begrepp som knappt

är möjligt att översätta direkt till svenska men som vill förena kreativitet med det oväntade och samtidigt lyckosamma, välvilliga. Här tänjer han nog den kristna traditionen bortom bristningsgränsen. Men hans ambition att avlägsna sig från en fokusering på skillnaden mänskligt/ickemänskligt liv delas av flera andra teologer i båda grupperna.

Ett alternativt sätt att nalkas de olika teologernas positioner vore att ställa frågor till dem och se hur deras svar kan uppvisa likheter och skillnader. Hur handlar Gud inom en av evolutionen frambringadskapelse? Hur kan vi förstå bönhörelse om Gud inte intervenserar som svar på bön? Hur ser vi mening och mål i en tillvaro som tycks utvecklas slumpartat? Hur omtolkas traditionen? Hur vänds nya sidor upp och hur gör sig nya betoningar gällande? Och var behövs radikal nytolkning, också till priset av uppbrott och smärta?

För den som söker teologiska resonemang bring dessa frågeställningar är antologin *God and Evolution* en guldgruva, inte bara genom det representativa urvalet av medverkande författare utan också genom de innehållsrika noternas hänvisningar till den inu vidare kontext där frågorna reses och ännu flera rister gör sig hörda.

KG Hammar

Hans Küng: *The Beginning of all Things: Science and Religion*. 225 sid. Wm B. Eerdmans: *Grand Rapids, Michigan* 2007.

År 2005 utkom *Der Anfang aller Dinge: Naturwissenschaft und Religion*, som ifjol också översatte till engelska av John Bowden. Hans Küng menar, som titeln antyder, att naturvetenskap och religion tillsammans behövs för att verkligheten ska bli begriplig. Endast när dessa verksamheter får komplettera varandra kan vi nå en holistisk förståelse av *alle Dinge*. Religionen kan enligt Küng erbjuda en vidare utkningsram som hjälper oss att greppa enheten i mångfalden, tanken bortom tingen, själva tillvarons ontologiska grund. Inte minst inför det största mysteriet — Varför finns det något överhuvudtaget? — står vetenskapen maktlös. Religionen kan däremot skapa tillit istället för meningslöshet, hopp istället för hopplöshet. Självt har Küng accepterat Pascals berömda vad: insatsen är obetydlig; den eventuella vinsten enorm. Även om döden skulle visa att vadet gick förlorat, anser han sig vad livet beträffar inte ha förlorat någonting: *at all events, I will have lived a better, happier, more meaningful life than if I had not had hope* (s. 206).

Boken är uppdelad i fem kapitel. I det första behandlas den nya fysikens landvinningar och dess